

Çin Devletinin Uygur Türklerine Yönelik Bölgesel Milliyet Özerklik Söylemi The Chinese State's Regional Nationality Autonomy Discourse towards Uyghur Turks

Adilcan ERUYGUR (Sorumlu yazar / Corresponding author)

Dr., Selçuk Üniversitesi, adilcan.eruygur@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8156-004X

Özet

Bu çalışma, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygur Türklerine yönelik bölgesel milliyet özerklik söylemini incelemeyi hedeflemektedir. Çin hükümeti, resmi söylemlerinde sıkça Uygur Türklerinin özerkliğini desteklediğini belirtse de, bu iddianın uygulamada ne kadar geçerli olduğu ciddi bir incelemeyi gerektirmektedir. Bu makalede, bölgesel milliyet özerklik kavramının tarihsel ve teorik temelleri ele alınacak, Çin'in Uygur Türklerine yönelik politika ve uygulamaları detaylı olarak incelenecektir. Ayrıca, resmi söylem ile uygulama arasındaki uyumsuzluklar ve çelişkiler ortaya konarak, Çin devletinin bölgesel milliyet özerklik anlayışının gerçekte ne olduğu gözler önüne serilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde, bölgesel milliyet özerklik kavramının teorik çerçevesi ve tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren etnik milliyetler politikasının evrimi ve özerklik ilkelerinin resmi belgeler ve yasal düzenlemeler ışığında nasıl şekillendiği incelenecektir. Ardından, Çin'in resmi kaynaklarını temel alarak, Çin hükümetinin milliyet özerklik söylemi kapsamında Uygur Türklerine yönelik politikaları detaylandırılacaktır. Sonraki bölümde, Çin hükümetinin uygulamaları bilimsel raporlar, gözlemler ve uluslararası medya kuruluşlarının edindiği bilgiler ışığında incelenecek ve bu söylemlerin sahadaki gerçeklerle nasıl çeliştiği ortaya konulacaktır. Çin hükümetinin uluslararası arenada özerklik iddialarını nasıl savunduğu ve bu iddiaların gerçekte ne kadar geçerli olduğu tartışılacaktır. Örneğin, Çin'in Doğu Türkistan'daki kültürel, sosyal ve ekonomi uygulamalarının özerklik ilkesine hizmet edip etmediği veya bunların asimilasyon politikalarının bir parçası olup olmadığı sorgulanacaktır.

Anahtar kelimeler: Uygur Türkleri, bölgesel milliyet özerklik, Çin Halk Cumhuriyeti, dil ve kültürel haklar, merkezîyetçilik

Abstract

This study aims to examine the People's Republic of China's regional national autonomy discourse towards Uyghur Turks. Although the Chinese government frequently states in its official discourse that it supports the autonomy of Uyghur Turks, the validity of this claim in practice requires serious scrutiny. In this article, the historical and theoretical foundations of the concept of regional nationality autonomy will be discussed, and China's policies and practices towards Uyghur Turks will be examined in detail. In addition, the inconsistencies and contradictions between the official discourse and practice will be revealed and the Chinese state's understanding of regional nationality autonomy will be

Atıf / Citation: Eruygur, A. (2024). Çin Devletinin Uygur Türklerine Yönelik Bölgesel Milliyet Özerklik Söylemi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 24 (2), 439-465.
<https://doi.org/10.32449/egetdid.1527949>

revealed. In the first part of the study, the theoretical framework and historical development of the concept of regional nationality autonomy will be emphasized. In this framework, the evolution of the ethnic nationalities policy starting from the founding of the People's Republic of China and how the principles of autonomy have been shaped in the light of official documents and legal regulations will be examined. Then, based on China's official sources, the Chinese government's policies towards Uyghur Turks within the scope of national autonomy discourse will be detailed. In the next section, the Chinese government's practices will be examined in the light of scientific reports, observations and information obtained by international media organizations, and it will be revealed how these discourses contradict the realities on the ground. The ways of Chinese government defends its autonomy claims in the international arena and the validity of these claims will be discussed. Within the study, issues such as, whether China's cultural, social and economic practices in East Turkestan serve the principle of autonomy or not and whether they are part of assimilation policies or not, will be questioned.

Keywords: Uyghur Turks, regional national autonomy, People's Republic of China, language and cultural rights, centralization

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949'daki kuruluşundan bu yana ülkedeki milliyetlerin haklarını koruma ve geliştirme vaadinde bulunmuş ve bu amaçla çeşitli politikalar uygulamıştır. Bu doğrultuda, milliyetlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bölgesel özerklik sistemi oluşturulmuştur. Doğu Türkistan, Çin'in resmi adıyla Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi, bu özerklik sistemine dâhil edilen bölgelerden biri olup Uygur Türklerine belirli düzeyde özerklik sağlanması taahhüt edilmiştir.

Çin Anayasası ve ilgili yasalar, etnik milliyetlerin dil ve kültürlerini koruma, geliştirme ve kullanma hakkını garanti altına alır. Ayrıca, bu gruplara kendi bölgelerinde özerk yönetimler kurma ve yerel yönetimlerini belirleme hakkı tanır (Guówùyuàn, 2015). Çin yönetimi de, Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi'ne bu statüyü vererek, Uygur diğer Türklerin kültürel ve dilsel haklarını koruma ve geliştirme taahhüdünde bulunmuştur (Máng, 2006, s. 763). Resmi söylemde Uygur Türklerine özerklik ve kültürel kimliklerinin korunması vurgulansa da, uygulamada bu özerkliğin ne kadar gerçekleştirildiği ve milliyetlerin haklarının ne derece korunduğu konusunda ciddi şüpheler ve eleştiriler vardır.

Bu çalışma, Çin devletinin Uygur Türklerine yönelik bölgesel milliyet özerklik söylemini ele alarak, bu söylemin içeriği ve teorik çerçevesi ve uygulamadaki çelişkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çin'in resmi söylemi ile uygulamalar arasındaki farkları ortaya konulacaktır. Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Çin'in bölgesel milliyet özerklik söylemi ne anlama gelmektedir ve bu söylemin yasal temelleri nelerdir?

Uygur Türklerinin özerkliği uygulamada nasıl gerçekleştirilmektedir?

Bölgesel milliyet özerklik uygulamaları gerçek anlamda hangi tarafa hizmet etmektedir?

Çalışmanın sonunda, Çin'in bölgesel milliyet özerkliği söylemi ile uygulamaları arasındaki çelişkiler ve bu politikaların Uygur toplumdaki gerçek anlamı daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalışmanın metodolojisi, disiplinler arası bir yaklaşımla siyaset bilimi, tarih ve toplum bilim alanlarını kapsamaktadır ve nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Söylem analizi, tarihsel analiz ve doküman incelemesi gibi yöntemler kullanılarak, Çin'in bölgesel milliyet özerklik söylemi tarihsel, toplumsal ve siyasal bağlamda ele alınacaktır. Söylem analizinde, Çin hükümetinin özerklikle ilgili yayımladığı resmi belgeler, politik açıklamalar, anayasa ve yasalar incelenecek ve özerklik kavramının Uygur Türkleri ile olan ilişkisi değerlendirilecektir. Ayrıca, Çin hükümetinin medya ve propaganda araçları üzerinden özerklik politikasını nasıl meşrulaştırdığı da dile getirilecektir. Tarihsel analizde, 1949'dan itibaren Uygur Türklerine yönelik uygulanan bölgesel milliyet özerklik politikaları tarihsel bir çerçevede ele alınacak ve Çin'in diğer azınlık bölgeleriyle karşılaştırmalar yapılacaktır. Doküman incelemesinde ise ulusal ve uluslararası akademik makaleler, hükümet raporları ve insan hakları örgütlerinin raporları analiz edilerek, Çin hükümetinin özerklik uygulamaları hakkındaki farklı perspektifler değerlendirilecektir.

1. Etnik Çatışma Kuramları Perspektifinden Uygur Türkleri ve Han Çinlileri İlişkisi

Uygur Türkleri ile Çinliler arasındaki çatışmayı ve anlaşmazlıkları anlamak için etnik çatışma kuramları arasında yer alan primordialist, konstrüktivist, araçsal ve kombinasyon yaklaşımlarını kullanarak bir analiz yapılabilir. Bu yaklaşımlar, çatışmanın nedenlerini, dinamiklerini ve çözüm stratejilerini farklı açılardan ele alır.

Primordializm, etnik kimliklerin köklü ve tarihsel bir temele dayandığını öne sürer (Dawisha, 2002, s.17). Uygur Türkleri ve Çinliler arasındaki çatışma bu bağlamda, etnik kimliklerin tarihsel kökenlerden ve kültürel miraslardan kaynaklandığı bir durum olarak görülebilir. Uygur Türkleri, uzun bir kültürel ve tarihsel geçmişe sahip bir grup olarak, kendi kimliklerini koruma ve sürdürme çabası içerisinde (Alptekin, 1978, s.14). Bu bağlamda, etnik kimlikleri ve kültürel mirasları, tarihsel deneyimlerle pekiştirilmiş ve nesilden nesile aktarılan bir öz olarak kabul edilir. Çin hükümetinin Uygur kimliğini hedef alan politikaları, bu tarihsel ve kültürel köklerin tehdit altına girmesi olarak algılanabilir, bu da çatışmaların köklerinde etnik kimliğin güçlü bir şekilde yer aldığını gösterir.

Konstrüktivizm, etnik kimliklerin doğuştan gelmediğini, sosyal ve politik faktörlerle şekillendiğini ve yeniden şekillendirildiğini savunur (Cerulo, 1997, s. 389). Uygur Türkleri ile Çinliler arasındaki çatışma, bu perspektiften, sosyal ve siyasi bağlamdaki değişikliklerle anlaşılabilir. Çin hükümetinin uyguladığı politikalar, etnik kimliklerin sosyal olarak inşa edildiği ve yeniden

şekillendirildiği bir ortam yaratmaktadır. Uygur kimliğini hedef alan asimilasyon politikaları ve dil yasakları, Uygur Türklerinin kimliklerini yeniden şekillendirmeye ve bu kimliklerle ilgili toplumsal yapıları değiştirmeye yönelik bir stratejidir. Burada etnik kimliklerin dinamik ve değişken bir süreçten geçtiği, politik ve sosyal faktörlerin kimlikleri etkilediği öne sürülür.

Araçsalcılık, etnik kimliklerin, bireylerin hedeflerine ulaşmak için stratejik olarak kullanıldığını savunur (Comaroff and Stern, 1994, s. 39). Uygur Türkleri, etnik kimliklerini, devlet kaynaklarına erişim sağlamak ve politik güç kazanmak amacıyla kullanmaya çalışır. Çin hükümetinin uyguladığı politikalar, bu stratejik kullanımı engellemeye ve etnik grupları zayıflatmaya yöneliktir. Araçsalcı bakış açısına göre, Uygur Türkleri ve Çinliler arasındaki çatışmalar, etnik kimliklerin ötesinde, siyasi ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda şekillenen bir mücadeleyi yansıtmaktadır. Ayrıca, Çin hükümeti, etnik gerilimleri abartarak ve diğer etnik grupları tehdit olarak göstererek kendi politik hedeflerini gerçekleştirmeye çalıştığını söyleyebiliriz.

Kombinasyon Yaklaşımları, etnik çatışmaların daha kapsamlı bir anlayışını sağlar. Örneğin, Van Evera'nın görüşü, etnik kimliklerin sosyal olarak inşa edildiğini ancak bir kez oluştuğunda bu kimliklerin yeniden inşa edilmesinin zor olduğunu savunur (Van, 2017, s. 20). Uygur Türklerinin kimliklerinin, tarihsel ve kültürel sürekliliği koruyarak güçlü bir bağ oluşturduğu ve bu kimliğin Çin hükümetinin politikaları tarafından risk altında olduğu düşünülebilir. Posner'ın analizine göre, etnik grupların politik bağlarına bağlı olarak kimliklerinin nasıl değiştiği, Çin'deki Uygur ve Han Çinliler arasındaki ilişkileri anlamada önemlidir (Posner, 2017, s. 5).

Çin hükümetinin milli özerklik söylemi, etnik kimliklerin ve grupların özerkliğini tanıma vaadi sunarken, uygulamada bu özerkliğin ne kadar gerçekçi olduğu tartışmalıdır. Çin hükümetinin uyguladığı özerklik politikaları, etnik kimlikleri koruma iddiasında bulunurken, genellikle bu kimliklerin asimilasyonu ve kültürel erozyonu yönündeki politikalarla çelişmektedir. Uygur Türklerinin kültürel ve dini kimliklerini koruma çabaları, Çin'in özerklik söylemleriyle çelişmektedir ve bu durumun, çatışmaların derinleşmesine yol açtığını söyleyebiliriz.

2. Bölgesel Milliyet Özerklik Kavramı

2.1. Tanım ve Tarihsel Arka Plan

Bölgesel Milliyet Özerklik sistemi, Çin devletine göre, Çin'in etnik milliyetlerin yoğun yaşadığı bölgelerde uyguladığı ve bu milliyetlere iç işlerini yönetme hakkı tanıyan bir sistemdir. Bu sistem, etnik gruplar arasında eşitlik ve dayanışmayı teşvik ederek devletin birliğini ve sosyalist inşaatı güçlendirir. Çin devleti, özerklik bölgelerine ekonomik ve kültürel gelişimde destek verirken, büyük Han milliyetçiliği ile yerel etnik milliyetçiliği reddeder. Özerk bölgelerdeki etnik milliyetler, Çin Komünist Partisi liderliğinde sosyalist

modernleşmeyi ve piyasa ekonomisini geliştirmeye odaklanacaktır (NCPPA, 2014).

Çin'in bölgesel milliyet özerklik anlayışı, ülkenin merkezîyetçi yönetim tarzının bir yansımasıdır. Çin, tarih boyunca kendi topraklarını dünyanın merkezi olarak kabul etmiş ve diğer milletleri bu merkezin çevresinde yer alan yan unsurlar olarak görmüştür. Çin'in adını oluşturan “中国” (Zhōngguó) ifadesi, bu anlayışı en iyi şekilde yansıtır; “中” (zhōng) kelimesi “orta” veya “merkez” anlamına gelirken, “国” (guó) “ülke” anlamına gelir. Bir araya geldiğinde, “中国” (Zhōngguó) “Orta Krallık” veya “Merkez Ülke” anlamına gelir. Bu isim, Çin'in tarih boyunca coğrafi ve kültürel olarak kendini dünyanın merkezi olarak gördüğünü ortaya koyar ve bu perspektif, milliyet özerklik bölgelerinin yönetiminde de etkisini gösterir (Chao, 2006, s. 6). Çin resmi makamları ve akademik çevrelerin görüşlerine göre, Çin'in etnik milliyet çeşitliliğini yönetme stratejisi, tarihsel ve kültürel bir yaklaşımdır. Milliyet özerklik bölgeleri kurarak etnik milliyetlerin yerel ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemiş, ancak bu bölgeler merkezi hükümetin sıkı denetimi altındadır. Antik Çin'de, Han Çinlileri dışındaki bölgeler, feodal sistem ve dolaylı yönetim yöntemleriyle yönetilmiş, merkezi hükümet yerel özerkliği ve merkezi egemenliği dengelemeye çalışmıştır. Örneğin, Han Hanedanı (MÖ 202 - 220) döneminde kurulan “Duhu Fushi”¹ ve “Ji Mi”² politikaları, etnik milliyetlerin varlığını belirli bir ölçüde tanıırken, aynı zamanda merkezi hükümetin kontrolünü sürdürmüştür. Tang (618-907) ve Song

¹ “Duhu Fushi” (都护府), Han, Tang, Song ve diğer Hanedanlar tarafından sınır bölgelerindeki milletleri yönetmek için askeri teşkilatlar kurulmuştur ve bu teşkilatların başındaki yetkiliye “Duhu-都护” denirdi. Batı Han döneminde Batı Bölgesi'nde Duhu Fushi kuruldu; Tang Hanedanı döneminde ise Anxi, Anbei, Shanyu, Andong, Annan ve Beiting gibi altı Duhu Fushi oluşturuldu. Kuzey Song döneminde Longyou Duhu Fushi, iç yönetim işlevi gördü. Batı Bölgesi'nin önceki yönetimi Hunlar tarafından kölelik ve vergi toplama yoluyla sağlanmıştı. M.Ö. 60-59 civarında Han Hanedanı, Batı Bölgesi'nde Batı Bölgesi Duhu Fushi'ni kurarak Hunların görevini devraldı ve bu bölgeyi Han hükümetinin etkisi altına aldı. Batı Bölgesi Duhu Fushi'nin görevleri, yerel şehir-devletleri korumakla sınırlıydı ve vergi toplama yetkisi yoktu (Yü, 1996, s. 49-50). Batı Bölgeleri'nin Çin'in merkezi egemenliği altındaki yönetimi, askeri ve sömürgeci yaklaşımlar, kültürel ve sosyal etkiler, ekonomik sömürü ve yerel bağımsızlığın kısıtlanmasıyla eleştirilir. Eleştirmenler, bu modelin bölge halklarının bağımsızlığını ve kültürel özgürlüğünü tehdit ettiğini, ekonomik çıkarlarını göz ardı ettiğini belirtir. Ayrıca, tarihi kayıtların merkezi hükümetin bakış açısını yansıttığını ve yerel halkların perspektifinin yeterince yer almadığını vurgularlar (Barfield, 1989, s. 7).

² Çin kaynaklarına göre, “𡇗𡇗” terimi, askeri ve siyasi baskılarla kontrol sağlanırken ekonomik yararlarla bölgelerin rahatlatıldığı bir yönetim modelini ifade eder. Bu modelde, azınlık bölgelerinde özel idari birimler kurulur ve yerel liderler siyasi yetkilere sahip olur. Azınlık liderleri, yerel yönetim işleriyle ilgilenirken, merkezi hükümete bağlılık ve vergi ödemeleri gereklidir. 𡇗𡇗政策 prensipleri, bağlılık sağlanması ancak isyan durumunda müdahale edilmemesi şeklindedir. Bu bölgeler büyük ailelerin oluşturduğu doğal alanlara göre düzenlenir, askeri düzenlemeler ve ekonomik destek sağlanır. Etnik liderler vergi ödemekle yükümlüdür ve bu ödemeler merkezi hükümetin denetim aracıdır (Lu, 2015, s. 86).

(960–1279) dönemlerinde, birçok etnik milliyetin yaşadığı bölgelerde yerel yönetimler kurulmuş ve bu bölgelerin iç işlerini yönetmelerine izin verilmiştir. Ancak, merkezi hükümet bu bölgelerdeki kontrolünü sürdürmüş, yerel yönetimlerin merkezi politikalar ve denetime tabi olmasını sağlamıştır. Ayrıca, askeri ve stratejik önem göz önüne alınarak yerel liderler üzerinde etkili olmuş ve bölgesel bağımsızlığı sınırlayan düzenlemeler yapmıştır. Bu yaklaşım, yerel özerkliği sağlarken merkezi kontrolü koruma amacını taşımıştır (Zhang, 2001, s. 245-248).

Qing Hanedanı(1636-1912 ya da 1644-1911), etnik bölgeleri sistematik bir şekilde yönetmek için kuzeybatı, güneybatı ve kuzeydoğu sınır bölgelerini çeşitli idari birimlere ayırmıştır. Xinjiang, Qinghai ve Yunnan gibi stratejik bölgelerde yerel yönetim ve etnik sorunlara yönelik düzenlemeler yapılmıştır. “Böl ve yönet” politikası, büyük milliyetler daha küçük parçalara bölerek merkezi otoriteyi ve istikrarı sağlamıştır. Ayrıca, bölgeleri denetlemek için soylular ve valiler atanarak yerel yönetimde yetki sağlanmış ama merkezi egemenlik korunmuştur (Xing, 2001). Merkezi hükümet, siyasi, ekonomik ve askeri meselelerde nihai kontrolü elinde tutarak, yerel özerkliğin merkezi otoriteyi zayıflatmasını engellemeyi hedeflemiştir. Bu yönetim stratejileri, Qing Hanedanı'nın yerel özerklik ve merkezi kontrol arasında bir denge kurma çabasını ve geniş bir imparatorluğu yönetme amacını yansıtır, ayrışma ve isyan riskini minimize etmeyi amaçlar (Liu, 1995, s. 316).

Cumhuriyet Çin döneminde (1912-1949), merkezi hükümet, ülkeyi siyasi ve idari olarak birleştirmeye çalıştı. Sun Yat-sen (1866-1925) ve Jiang Jieshi (1887-1975) liderliğinde, ulusal birliği ve siyasi kontrolü pekiştirme hedeflendi. Etnik milliyet bölgelerinin ulusal çerçeveye entegrasyonu ve birleşik bir Çin ulus-devleti vizyonu teşvik edildi. Ancak, Tibet, Xinjiang ve İç Moğolistan gibi etnik milliyet nüfusuna sahip bölgelerde farklı yerel özerklik politikaları benimsendi ve yerel liderlere özerklik verildi (Zheng, 2020, s. 22). Ancak, özerklik derecesi bölgeler arasında büyük farklılıklar gösterdi; bazı bölgelerde yerel liderler kültürel ve idari özerklik sağlarken, diğer bölgelerde merkezi hükümetin kontrolü daha doğrudan ve özerklik daha sınırlıydı. Bu değişkenlik, bölgenin stratejik ve siyasi önemine, merkezi hükümetin politikalarının gücüne ve etkinliğine bağlı olarak şekillendi (Pān, 2018, s. 45). Yerel özerklik politikalarının uygulanması, merkezi hükümetin bölgesel özerkliği ulusal birlik ve kontrol ihtiyacı ile dengeleme çabaları sırasında zorluklarla karşılaştı. Güçlü etnik kimliklere sahip ve daha fazla özerklik talep eden bölgelerde, yerel liderler ile merkezi yetkililer arasında sık sık çatışmalar yaşandı. Bu çatışmalar, ulusal entegrasyon çabaları ile etnik azınlık gruplarının beklentileri arasındaki gerilimleri ortaya koydu (Lim, 2012, s. 66).

Ekim Devrimi sonrası, 1922'de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan arasında Güney Kafkasya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuruldu ve

Sovyetler Birliği ilan edildi. Sovyetler Birliği, federatif yapılar oluşturdu ve Lenin, gevşek federatif birliklerin özel durumlarda kullanılabileceğini belirtti. ÇKP, Sovyet deneyimlerinden etkilenerek milliyet bölgesel özerkliği fikrini benimsedi. 1936'da Şan-Gan-Ning-Yu Hai İlçesi'nde Hui Milliyet Özerk Hükümeti kuruldu. Savaş döneminde, 1941'de Hui ve Moğol özerk bölgeleri kuruldu ve 1946'da bu özerklik yasal çerçevede uygulandı. İç Moğolistan'da feodal yönetim yerine bölgesel özerklik güçlendirildi ve 1945'te İç Moğolistan Özerk Hükümeti kuruldu (Rcenw, 2023).

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra, merkezi hükümet bölgesel milliyet özerkliğini sistematik olarak uygulamaya başladı. 1950'lerde, "Ortak Program" ve 1954 Anayasası ile bu sistem hukuki çerçeveye oturtuldu. 1952 düzenlemeleriyle milliyet özerklik detaylandırıldı ve ülke genelinde üç seviyeli yerel özerklik sistemi oluşturuldu (Wú, 2022). Parti, milliyet eşitliğini ve birliğini vurguladı. Deng Xiaoping milliyetler arasındaki ayrımı, Mao Zedong ise milliyet birliğini öne çıkardı. 1950'lerin sonlarında yapılan düzenlemeler, milliyet birliğini güçlendirmeyi ve özerklik haklarını güvence altına almayı hedefledi. 1954 Anayasası, bölgesel milliyet özerklik sistemine yasal zemin sağlayarak, etnik milliyetlerin yaşadığı yerlerde özerkliğin uygulanacağını ve bu bölgelerin Çin'in ayrılmaz parçaları olduğunu belirtti. Anayasa, özerklik bölgelerinin organları ve yapısını da detaylandırarak özerklik haklarını anayasal bir statüye kavuşturdu.

1950'lerin sonları ve 1960'ların başlarında, Çin'de bölgesel milliyet özerklik uygulanmaya başlanmış ve Çin şu anda İç Moğolistan Özerk Bölgesi (1947), Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi (1955), Guangxi Zhuang (Zhuang) Özerk Bölgesi (1958), Ningxia Hui (Hui) Özerk Bölgesi (1958) ve Tibet Özerk Bölgesi (1965) olmak üzere beş özerk bölgeye, 30 özerk eyalete, 120 özerk ilçeye (bayraklara) sahip, toplamda 155 etnik özerklik bölgesi bulunmaktadır (Péi, 2015).

1980'lerde, "Bölgesel Milliyet Özerklik Yasası", özerklik bölgelerinin mali düzenlemelerini ve devlet desteğini belirledi. 1982 Anayasası, milliyet politikalarını yeniden düzenleyerek, 31 Mayıs 1984'teki 6. Ulusal Halk Kongresi'nin 2. Toplantısı'nda kabul edilen yasa, bölgesel milliyet özerklik sisteminin 30 yıllık deneyimlerini özetledi ve sosyalist milliyet ilişkilerini hukuki olarak korumayı amaçladı. Yasa, etnik özerk bölgelerin özerklik haklarını koruma, eşitlik ve birlik temelli sosyalist ilişkileri pekiştirme, reform ve gelişimi teşvik etme gibi roller üstlendi. Ancak, ekonomik ve sosyal gelişimle birlikte bazı düzenlemeler güncellenmek zorunda kaldı. Bu nedenle, 2001'de 9. Ulusal Halk Kongresi'nin 20. Toplantısı'nda yasa değişikliklerle güncellenerek etnik bölgelerin siyasi, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına uygun hale getirildi (Rénmín rìbào, 2017):

Yeni tarihsel dönemde, parti bölgesel milliyet özerklik sistemi ile ilgili yeni bir anlayış geliştirmiştir. Devlet başkanı Jiang Zemin, Parti'nin 15. Ulusal

Kongresi'nde, Halk Temsilciler Meclisi sistemini, ÇKP'nin liderliğindeki çok partili iş birliği ve siyasi danışma sistemi ile bölgesel milliyet özerklik sistemi ile birlikte ülkenin üç büyük siyasi sistemi olarak belirlemiştir (Guójiā mín wěi, 2012):

2.2. Yasal Temeller

1982 Anayasası, tüm milliyetlerin eşitliğini, birlikteliğini ve karşılıklı yardımlaşmayı destekleyecek içeriğe sahip. Anayasa, büyük milliyetçiliği ve yerel milliyetçiliği reddeder ve milliyet birliğinin önemini vurgular. Ayrıca, bölgesel milliyet özerklik sistemini genişletmiş ve detaylandırmıştır. 1954 Anayasası'ndan bu yana, bölgesel milliyet özerklik ile ilgili düzenlemelerin sayısı 6'dan 11'e çıkarılmıştır. Yeni düzenlemeler, özerklik bölgelerinde yerel halkın kendi kendini yönetmesi, eğitim, kültür, sağlık ve ekonomik gelişimi sağlamak gibi konularda ayrıntılı hükümler getirmiştir (Guówùyuàn, 2012).

"Bölgesel Milliyet Özerklik Yasası", özerklik organlarının yetkilerini ayrıntılı olarak düzenler. Bu yasa, milliyet özerklik bölgelerindeki özerklik organlarına yönetmelikler ve özel düzenlemeler yapma yetkisi verir ve yerel ekonomik ve kültürel projeleri yönetme haklarını belirler. Çin Anayasası'na göre, özerk bölgeler genel yerel yetkilerle birlikte özerklik haklarına sahiptir ve kendi iç işlerini bağımsız olarak yönetme hakkını ifade eder. 1984 tarihli *Bölgesel Milliyet Özerklik Kanunu*, özerklik haklarını 19. maddeden 45. maddeye kadar düzenler. Bu özerklik hakları, yasama, personel yönetimi, ekonomik yönetim, kaynak yönetimi, mali yönetim, eğitim ve dil ile kültür alanlarını kapsar (Guówùyuàn, 1984, s. 419-429).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1984'te kabul edilen ve 2001'de değiştirilen Bölgesel Milliyet Özerklik Yasası, etnik milliyetlerin yaşadığı bölgelerde özerklik sağlar. Bu yasa, yerel yönetimlerin yerel koşullara göre devlet yasalarını uygulamasını ve tüm milliyetler arasında eşitlik ile refahı teşvik eder. Özerk bölgeler, özel politikalarla ekonomik ve kültürel gelişimi destekler ve dil ile dini özgürlükleri garanti ederken, ülkenin birliğini korur (Guówùyuàn, 2005). Özerk bölgelere yerel yönetim ve etnik kültürleri koruma yetkisi verilmiş olsa da, merkezi hükümet askeri, ekonomik ve siyasi konularda önemli bir kontrolü sürdürdü. Bu yaklaşım, yerel özerklik ile merkezi denetim arasında denge kurarak ulusal birliği ve istikrarı sağlamayı amaçladı. Bölgesel milliyet özerklik politikası, yasal ve idari yapılar ile siyasi atamalarla uygulanmış, özerk bölgeler yerel yasama ve idari organlara sahipken, aldıkları kararlar daha yüksek seviyelerdeki hükümet onayına tabi olmuştur (James, 2013, s. 17). Bununla birlikte, bu politikanın uygulanması bazı zorluklarla karşılaştı. Özerk bölgelere verilen gerçek özerklik derecesi ve bu önlemlerin etnik milliyetlerin ihtiyaçlarını karşılama etkinliği konusunda eleştiriler mevcuttu. Eleştirmenler, bu politikanın çoğu zaman merkezi kontrolü güçlendirmek amacıyla kullanıldığını ve etnik milliyetlerin gerçekten güçlendirilmediğini savunmaktadır. Ayrıca, merkeziyetçi

yaklaşımın ulusal birlik ile etnik çeşitlilik arasında gerilim yarattığını belirtmektedir (Lim, 2012, s. 66).

3. Bölgesel Milliyet Özerklik Söylemi ve Uygulamalar

3.1. Resmi Söylem

Çin Devleti, Uygur Türkleriyle olan ilişkilerini resmi bölgesel milliyet özerklik söylemi çerçevesinde “ulusal birlik” ve “kardeşlik” kavramları etrafında şekillendirerek, Uygur Türklerinin kültürel ve dilsel haklarının korunmasını önemli bir vaat olarak öne çıkarır. Resmi söylem, Uygur kültürel mirasının ve dilinin korunup geliştirileceğini vurgularken, kalkınma ve refah teması Xinjiang’daki büyük altyapı projelerine odaklanmaktadır. Ulaşım, tarım, sanayi, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yapılan yatırımlar, bölgenin refahını artırmayı ve Çin’in uluslararası imajını güçlendirmeyi hedeflemektedir (Guówùyüàn, 2005). Çin resmi kaynakları, Doğu Türkistan’da bölgesel milliyet özerkliği yasaları ve söylemleri çerçevesinde genel olarak aşağıda belirtilen uygulamaların gerçekleştirildiğini ifade etmektedir:

Xinjiang’ın barışçıl özgürleştirilmesinden sonra, Uygurların yaşam koşullarında ve sosyo-ekonomik gelişiminde önemli iyileşmeler sağlanmıştır. Merkezi hükümet, ekonomik destek ve kültürel koruma sağlayarak yaşam standartlarını artırmış, sosyal uyum ve dayanışmayı teşvik etmiştir. Son 60 yılda ekonomik gelişim artmış, GSYH ve mali gelirlerde yükseliş gözlenmiştir. Kırsal ve kentsel yaşam farkları azalmış, şehirleşme süreci hızlanmış ve güney Xinjiang’daki ekonomik büyüme oranı artmıştır (Komisyon, 2007, s. 5).

Xinjiang’da ekonomik yapı sürekli olarak optimize edilmiştir. 1955’te tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin katkı oranları sırasıyla %54.4, %26.1 ve %19.5 iken, 2014’te bu oranlar %16.6, %42.6 ve %40.8’e yükselmiştir. İşgücü dağılımı da tarımdan sanayi ve hizmetlere kaymıştır. 1978 sonrası kamu mülkiyeti öncülüğünde petrol, metal ve diğer temel sektörler geliştirilmiş, özel sektörün büyümesi teşvik edilmiştir. 1978’de 4,168 bireysel işyeri bulunurken, 2014’te bu sayı 720,000’e çıkmıştır. Özel sektörün sabit varlık yatırımları 406.69 milyar yuan’a ulaşmış, sanayi büyümesi artmıştır.

Kara yolu uzunluğu 175,500 kilometreye, demiryolu uzunluğu 5,760.2 kilometreye çıkmış, havaalanı sayısı 16’ya, uçuş hattı sayısı ise 155’e ulaşmıştır. Su kaynakları yapıları artmış, sulama alanları genişlemiştir. 2014’te, sulama oranı %63.8 ve güvenli içme suyu temin oranı %90.9’dur. Reform ve açılma döneminden itibaren, Xinjiang halkının yaşam koşulları iyileştirilmiş; 2010’dan itibaren, yaşam standartlarını geliştirmek için önemli projeler gerçekleştirilmiş ve kamu bütçesinin %70’inden fazlası bu projelere ayrılmıştır. Bu süreç, halkın yaşam seviyelerinin en hızlı şekilde yükseldiği dönem olmuştur. 2014 yılında Xinjiang’da kentsel işsizlik oranı %3.2 iken, 2010-2014 yılları arasında 2.497 milyon yeni iş yaratılmış ve yıllık ortalama 500,000 kişilik bir artış sağlanmıştır.

Ayrıca, 29,000 işsiz aile üyesi istihdam edilerek 26,000 işsiz aile ortadan kaldırılmıştır. Yükseköğrenim mezunlarının istihdam oranı %88.6, azınlık mezunları için ise %82.7'dir. Tarım fazlası iş gücünün transferi 2009'daki 1.66 milyon kişiden 2014'te 2.85 milyon kişiye yükselmiş ve toplamda 56.6 milyar *yuan* gelir elde edilmiştir. Halkın yaşam koşulları sürekli iyileştirilmiş; 2014 yılında kentsel kişi başına kullanılabilir gelir 21,881 *yuan*, kırsal kişi başına net gelir ise 8,114 *yuan* olmuştur. Kentsel ve kırsal konut koşulları da iyileştirilmiş; 2014 itibarıyla 4.8 milyon tarım ve hayvancılık çalışanı ile 2.07 milyon kentsel düşük gelirli sakin yeni evlere taşınmıştır. Kentsel alanlarda %100, kırsal alanlarda ise %72 oranında ısınma tesisleri bulunmaktadır. Ayrıca, kentsel su sağlama oranı %96.3, atık su merkezi işleme oranı %78.6 ve evsel atıkların zararsız işleme oranı %63'tür (Xinjiang İstatistik Bürosu, 2023).

2010 yılından itibaren Xinjiang'da eğitim alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve eğitim harcamaları 250 milyar *yuan*'ı geçmiştir. 2014 yılı itibarıyla eğitim harcamalarının GSYH içindeki oranı %6.47'ye çıkmıştır. Xinjiang'da 9,230 okul bulunmakta, 4.73 milyon öğrenci ve 338,200 öğretmen yer almaktadır. 2010-2014 yılları arasında okul öncesi eğitim oranı %51'den %72.4'e, ortaokul mezunlarının liseye geçiş oranı %74'ten %91'e, lise brüt kayıt oranı ise %67'den %84'e yükselmiştir. Üniversiteye giriş sınavı kabul oranı %64'ten %79'a çıkmış ve yükseköğrenim brüt kayıt oranı %22'den %31'e ulaşmıştır. Ayrıca, 176 orta meslek teknik okulu bulunmaktadır ve öğrenci sayısı 219,500'dür. İki dilli eğitim 1950'lerden itibaren başlamış ve 2014 yılında iki dilli eğitim gören öğrenci sayısı 2.69 milyon olmuştur. Okul öncesi iki dilli eğitim oranı %59'dan %89'a çıkmıştır. Eğitim destek mekanizmaları da iyileştirilmiş; kırsal bölgelerde ilkokul ve ortaokul harçları kaldırılmış, zorunlu eğitim tamamen ücretsiz hale getirilmiştir. Güney Xinjiang'daki genel liseler ve orta meslek okulları 14 yıl ücretsiz eğitim almıştır ve kırsal zorunlu eğitim öğrenci beslenme planı uygulanmıştır. Ayrıca, öğrenci destek sistemi genişletilmiş ve tüm etnik gruplardan öğrencilerin adil eğitim hakkı güvence altına alınmıştır (Zhāng, 2024).

60 yıllık gelişimle sağlık kaynakları ve hizmetleri sürekli olarak artmış ve 2014 yılı itibarıyla Xinjiang'da 18,873 sağlık kurumu ve 153,417 sağlık personeli bulunmaktadır. Sağlık kurumu yatak sayısı her bin kişi başına 6.22, pratisyen doktor sayısı 2.38 ve kayıtlı hemşire sayısı ise 2.60'tur. Büyük enfeksiyon ve yerel hastalıklar etkili şekilde kontrol altına alınmış ve acil durum sağlık müdahale yetenekleri geliştirilmiştir. 2010-2014 yılları arasında bebek ölüm oranı %26.58'den %21.65'e, anne ölüm oranı ise 43.41/100,000'den 39.27/100,000'e düşmüş ve yaşam beklentisi 72.35 yıl olmuştur. Sosyal güvenlik hizmetleri de iyileştirilmiş; 2011 yılında tüm nüfusu kapsayan temel emeklilik ve sağlık sigortası sistemleri kurulmuştur. Sosyal sigorta kapsamındaki toplam kişi sayısı 2014'te 33.48 milyona çıkmış, büyüme oranı %47 olmuştur. Emekli maaşları ve

işsizlik ödeneği artırılmış; 2014'te aylık ortalama emekli maaşı 2,298 *yuan*, işsizlik ödeneği ise 761 *yuan* olmuştur. Kentsel sağlık sigortası için devlet yardımı da artırılmış ve kişi başına 330 *yuan*'a çıkmıştır.

2009-2014 yılları arasında Xinjiang'da sosyal yardımlar güçlendirilmiş, asgari yaşam güvencesi ve yaşam yardımları artırılmış, kırsal yaşlı bakım standartları yükseltilmiştir. 2014 itibarıyla, 1,726 yaşlı bakım kurumu ve 52,183 yatak bulunmakta olup yaşlılar temel yaşam yardımı ve ücretsiz sağlık taramalarından yararlanmaktadır. Yetimlere verilen temel yaşam yardımı artırılmıştır. Yoksullukla mücadelede 2.84 milyon kişinin temel ihtiyaçları karşılanmış, Güney Xinjiang ve diğer yoksul bölgelerde bölgesel gelişim projeleri yürütülmüş ve 1.39 milyon yoksul insanın yaşam koşulları iyileştirilmiştir. Kültürel hizmetler geliştirilmiş, köy kütüphaneleri, kültür merkezleri, müzeler ve radyo-televizyon bağlantıları yaygınlaştırılmıştır. Devlet ve özerk bölge, kültürel altyapı projelerine 1,5 milyar *yuan* yatırım yapmış ve dört kademeli kamu kültür hizmetleri sistemi oluşturulmuştur.

Xinjiang'da kültürel miras etkili bir şekilde korunmuş; bölgede 113 ulusal, 550 bölgesel kültürel miras koruma birimi ve 128,894 kültürel miras eseri bulunmaktadır. 'İpek Yolu: Chang'an-Tianshan Koridoru Yolu Ağı' Dünya Kültürel Miras Listesi'ne dâhil edilirken, Gaochang, Jiaohe, Beiting ve Kızılkaya gibi önemli tarihi yerler de bu listeye girmiştir. 11,194 azınlık el yazması toplanmış ve 66'sı Ulusal Kıymetli El Yazmaları Listesi'ne dâhil edilmiştir. Uygurca ve Çince olarak, önemli eserler yayımlanmış, Kaşgar'daki eski binaların yenilenmesi için 3 milyar *yuan* destek sağlanmıştır. Xinjiang, UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras listelerine 3 proje dâhil etmiş ve çeşitli geleneksel kültürel hazineleri koruma altına almıştır. Ayrıca, Xinjiang edebiyatı ve sanatı büyük gelişim göstermiş; çok etnikli bir sanat kadrosu oluşmuş ve çeşitli ödüller kazanılmıştır.

2014 yılı itibarıyla Xinjiang'ın basın ve yayın sektörü istikrarlı bir şekilde gelişmiştir. Xinjiang'da 111 gazete ve 199 dergi yayımlanmakta olup, bunların büyük kısmı azınlık dillerindedir. "Xinjiang Günlüğü" Çin'in en fazla dilde yayımlanan eyalet gazetesi olup, "Urumçi Akşam Gazetesi" ve "Chabuchar Gazetesi" gibi önemli azınlık dili gazeteleri mevcuttur. Ayrıca, Xinjiang'da 13 yayınevi farklı dillerde kitap, ses ve görüntü ürünleri basmaktadır. Radyo ve televizyon sektörü de hızla büyümüş; Xinjiang'da 5 radyo istasyonu, 8 televizyon kanalı ve 92 radyo-televizyon istasyonu bulunmaktadır. Radyo ve televizyon hizmetlerinin kapsama oranları sırasıyla %96.48 ve %96.94'tür. Yeni medya alanında ise Xinjiang'da yaklaşık 17.000 web sitesi bulunmakta ve internet kullanıcı sayısı 11.4 milyona ulaşmıştır. 2014 yılında başlatılan "Son Kilometre" WeChat platformu, bölgenin sesi olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Son yıllarda Xinjiang, uluslararası kültürel etkinlikleri artırmış ve 60'tan fazla ülkede kültürel sergi ve sanat gösterileri düzenlemiştir. Türkiye, Kazakistan

ve ABD’de yayın kuruluşları kurulmuş, Çin Xinjiang Uluslararası Halk Dansları Festivali ve Çin-Avrupa Asya Fuarı gibi etkinlikler uluslararası kültürel markalar haline gelmiştir. Spor sektörü de gelişmiş; 1955 yılında 425 olan spor sahası sayısı 2014 itibarıyla 26,000’i aşmıştır. Ayrıca, çeşitli spor etkinlikleri ve köy düzeyinde projeler ilgi görmüştür. Hukukun üstünlüğünü güçlendirmek ve sosyal uyumu sağlamak amacıyla Xinjiang, şiddet ve terör suçlarına karşı kararlı bir tutum sergilemiş ve etnik gruplar arasında eşitlik ile birlik teşvik edilmiştir.

Xinjiang, yerel yasa yapım sistemini geliştirerek özerk bölgeye özgü 150’den fazla yerel yasa çıkarmış, çeşitli yönetmelikler ve kurallar belirlemiştir. Hukuk yönetimi kapasitesini artırarak idari sistemleri yenilemiş, yolsuzluk risklerini azaltmış ve idari şikâyetlere zamanında yanıt vermiştir. Adil yargı seviyesi de istikrarlı bir şekilde yükselmiş, polis, savcılık ve mahkemeler etkili bir işbirliği içinde çalışmıştır. Hukuk bilincini yayma çalışmaları kesintisiz devam etmekte ve çeşitli hukuki eğitim programları ile desteklenmektedir. Şiddet ve terör suçlarına karşı sert cezalar uygulanmakta, suçlular yasal çerçevede cezalandırılmakta ve şiddet terör faaliyetlerinin sıklığı azaltılmaya çalışılmaktadır (Tǒngzhànxīnyǔ, 2023).

Xinjiang, tarih boyunca farklı dinlerin bir arada yaşadığı bir bölge olmuştur. Yeni Çin’in kurulmasından önce, bölgedeki İslam ve Budizm arasındaki çatışmalar dikkat çekmiştir. Çin hükümeti, Bölgesel Milliyet Özerklik sistemi ile din özgürlüğünü koruma hedefiyle demokratik reformlar gerçekleştirmiştir. Çin Anayasası ve Bölgesel Milliyet Özerklik Yasası, din özgürlüğünü güvence altına alır. Xinjiang’da çeşitli dini yapılar ve topluluklar faaliyet göstermektedir. Ancak, Çin hükümeti, din aşırılığını engellemek ve din özgürlüğünü hukuka uygun şekilde yönetmek amacıyla düzenlemeler yapmaktadır, çünkü aşırılığın toplumsal huzuru bozduğu ve ülke güvenliğini tehdit ettiği belirtilmektedir (Guówùyuàn, 2016). Xinjiang’ın gelişimi, devletin destek ve yardımlarıyla sağlanmıştır. Özerk bölge kurulduktan sonra, iç bölgelerden gelen uzmanlar, gençler ve işçiler, Xinjiang’ın ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Devlet, altyapı projeleri, bütçe artırımları ve özel fonlarla destek vermiş, 1955-1978 yılları arasında 7.19 milyar *yuan* yardım sağlamıştır. Reform dönemiyle birlikte, ekonomik ve sosyal destekler artırılmış, 1980-1988 yıllarında bütçe politikaları ve vergi reformları uygulanmıştır. 2000’lerden itibaren nitelikli personel yetiştirme ve yardım programları başlatılmış, 2010’dan itibaren çeşitli özel politikalar ve vergi indirimleri uygulanmıştır. 2014 yılı itibarıyla, devletin sağladığı mali destek 10.6165 milyar *yuan* bulmuş, Xinjiang’a yapılan yardımlar önemli sosyal faydalar sağlamıştır (Guówùyuàn, 2015) .

Çin hükümetinin Doğu Türkistan’da uyguladığı bölgesel milliyet özerklik politikalarının, Uygur Türklerinin haklarını korumak ve bölgenin refahını artırmak amacıyla oluşturulduğu belirtilmektedir. Ancak, bu politikaların gerçekten Uygur Türklerinin haklarını koruyup korumadığı, kimlerin yararına

veya zararına olduğu ve özerklik söyleminin hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı konusunda ciddi tartışmalar ve eleştiriler mevcuttur (Kolçak ve Ercan, 2020, s. 88-105). Bu bağlamda, Çin hükümetinin bölgesel milliyet özerklik söyleminin ne kadar gerçekçi olduğu ve bu söylem doğrultusunda yürütülen politikaların gerçeklerle ne derece uyumlu olduğu üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

3.2. Söylem ile Uygulamadaki Gerçekler

Son dönemlerde Çin hükümetinin Çin hükümetinin Doğu Türkistan'da bölgesel milliyet özerklik söylemi çerçevesinde uyguladığı politikalar Uygur Türklerinin kültürel haklarını korumak ve bölgenin refah ile gelişimini desteklemek değil (Lim, 2012, s. 64-68) merkezi hükümetin tahakkümü, Çinlileştirme (Zand, 2019), etnik ve kültürel soykırım (Philp, 2019) olarak nitelendirilmektedir (Withnall, 2019). Uygur soykırımı, Çin hükümetinin 2014 yılından itibaren Doğu Türkistan'daki Uygur Türklerine yönelik baskı ve insan hakları ihlallerini tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. Bu dönemde, Uygur Türkleri ve diğer Müslümanlar zorla toplama kamplarına gönderilmiş (Rajagopalan, 2020), kültürel ve dini uygulamaları yasaklanmış, zorunlu çalışmaya, aile ayrılıklarına ve zorunlu doğum kontrolüne maruz kalmışlardır (Regencia, 2021).

Uluslararası Af Örgütü, Çin'in Doğu Türkistan'daki uygulamalarını "distopik cehennem" olarak tanımlayarak, Uygur Türklerine yönelik insan hakları ihlallerinin insanlığa karşı suçlar oluşturduğunu belirtmektedir. Raporunda, Uygurların dini ve kültürel geleneklerinin zorla terk ettirildiği, kitlesel gözetim altında tutulduğu ve 2017'den itibaren gözaltı kamplarında işkence, beyin yıkama ve insanlık dışı muamelelere maruz kaldıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca, kamplarda Çin ideolojisinin zorla aşılandığı ve geniş gözetim ağları altında milyonlarca insanın korku içinde yaşadığı ifade edilmektedir (Amnesty, 2021).

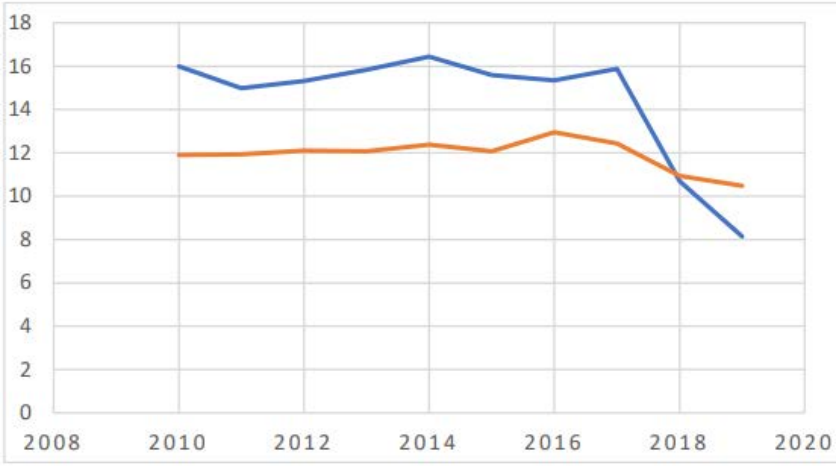
Eleştirmenler, Uygur Türklerinin devlet destekli yeniden eğitim kamplarına yoğun şekilde yerleştirildiğini, dini uygulamalarının baskı altına alındığını (Blackwell, 2019), siyasi telkinlere maruz kaldıklarını (Reuters, 2018), şiddetli kötü muamele gördüklerini (Nightingale, 2020) ve zorla kısırlaştırma ve doğum kontrolü gibi (Enos ve Kim, 2019) ciddi insan hakları ihlallerine uğradıklarını belirtmektedir. Çin hükümetinin verilerine göre, 2015 ile 2018 yılları arasında Hotan ve Kaşgar gibi çoğunluğu Uygur olan bölgelerde doğum oranları %60'tan fazla düşerken (The Associated Press, 2020), ülke genelinde doğum oranı %9,69 azalarak 1000 kişi başına 12,07'den 10,9'a gerilemiştir (Work Bank Group, 2022). Çinli yetkililer, 2018'de Doğu Türkistan'daki doğum oranlarının neredeyse üçte bir oranında düştüğünü kabul etse de, zorla kısırlaştırma ve soykırım iddialarını reddetmektedir (Watson ve Wright, 2020). 2019 yılında

Doğu Türkistan'da doğum oranları %24 düşüş gösterirken, bu oran ülke genelinde sadece %4,2 olarak kaydedilmiştir (The Associated Press, 2020).

Tablo 1: Mavi çizgi, Doğu Türkistan'daki her 10.000 doğumun yüzdesini temsil eder.

Kırmızıçizgi ise Çin genelindeki her 10.000 doğumun yüzdesini temsil eder³

Çin hükümeti, Doğu Türkistan'da özellikle Uygur Türklerini hedef alacak şekilde doğum kontrolü uygulamalarını sıkılaştırmıştır. Fazla çocuk sahibi olan aileler sert cezalarla karşı karşıya kalırken, uzun vadeli yöntemler olarak IUD (Intrauterine Device-Rahim İçi Araç) yerleştirme ve kısırlaştırma yaygın şekilde kullanılmaktadır. 2017'den itibaren "yasadışı doğumlar" olarak nitelendirilen vakalar, yargısız internman ve yeniden eğitim kamplarında cezalandırılmaktadır.

Ayrıca, doğum kontrol ihlalleri sağlık taramalarıyla tespit edilmekte ve "sıfır ihlal" hedefiyle cezalar uygulanmaktadır. Para cezaları ve internman, en sık başvurulan cezalandırma yöntemleridir.

2017'den 2019'a Doğu Türkistan'da Uygur Türklerine yönelik doğum kontrol politikaları, devletin bu ihlalleri daha şiddetli bir şekilde cezalandırmasını amaçlayan "*Doğum Kontrol İhlallerini Şiddetle Bastırmak*" kampanyasıyla köklü bir değişim geçirdi. 2015 öncesinde, Uygur Türkleri genellikle para cezası ile karşılaşırken, yeni politikalar doğum kontrol ihlallerini belirli bir sertlikle cezalandırmayı hedefledi. Temmuz 2017'de, aile planlaması politikalarını ihlal eden davranışlara karşı sert önlemler alınacağı ifade edildi ve 2018'de "*Doğum Kontrol İhlallerini Özel Kampanya ile Kontrol Etme*" kampanyası başlatıldı. Bu kampanya, ihlallerin artışına ve cezaların sertleşmesine yol açtı, özellikle yargısız internman uygulamaları yaygınlaştı (Loulan, 2020). Ayrıca, kitlesel sağlık taramaları ve "sıfır doğum kontrol ihlali" hedefleri belirlendi, bölgelerde sıkı bir

³ See National Bureau of Statistics of China, 2011-2020: <http://www.stats.gov.cn/>.6.7.2024.

denetim ve müdahaleci doğum kontrol yöntemleri uygulandı. 2019'da, Onsun İlçesi gibi bölgelerde, doğum kontrol ameliyatları gerçekleştirildi ve politikaların etkinliğini artırmak için daha kapsamlı araştırma turları başlatıldı (XJWQ, 2019).

2019 itibarıyla, Doğu Türkistan'ın kırsal güneyindeki dört azınlık prefektörlüğünde üreme çağındaki kadınların yüzde 80'inin uzun vadeli etkili doğum kontrol önlemlerine tabi tutulması planlanmıştır (XUARSK, 2019). Bu önlemler, üç ayda bir IUD kontrolü, aylık aile ziyaretleri ve iki aylık gebelik testleriyle uygulanmaktadır. Azınlıklar için bu önlemler gönüllü değildir; Bayıngol Prefektörlüğü'nün düzenlemesine göre, IUD yerleştirme koşullarına uyan ve karşı indikasyonu olmayan kadınlara hemen IUD takılmalıdır. 2017-2018 döneminde, Kök Gumbez Bölgesi'nde evli üreme çağındaki kadınların yüzde 73,5'inin IUD takıldığı belirlenmiştir (Zens, 2019b). 2018'de, Doğu Türkistan'da eklenen IUD'lerin oranı Çin genelinin çok üzerinde bir düzeye çıkmıştır. Çin IUD'leri, yalnızca devlet onaylı sağlık uzmanları tarafından çıkarılacak şekilde tasarlanmıştır ve yetkisiz çıkarma işlemleri hapis ve para cezasıyla cezalandırılmaktadır. 2019 yılında, Xinjiang Sağlık Komisyonu tarafından yapılan ihalede, yaklaşık 223,175 dolar değerinde IUD'ler "şartsız" olarak belirtilmiştir, bu da kendi kendine çıkarılmayı imkânsız kılmaktadır (Zenz, 2020).

2017'den itibaren, bölgedeki kısırlaştırma oranlarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. 2018'de, bazı Uygur kadınları zorla kısırlaştırılmış veya adet döngülerini durduran ilaçlar verilmiştir. 2019'da, Xinjiang Sağlık Komisyonu, dört güney bölgesinde sağlık kontrolleri ve kısırlaştırmalar için büyük bir bütçe ayırmıştır ve doğum oranlarını 2016 seviyesinin altında hedeflemiştir. Guma ve Hotan bölgelerinde hedeflenen kısırlaştırma sayıları, ülke genelinin çok üzerindedir. 2020'de bu projeye ek bütçe ayrılmıştır ve uzun vadede kısırlaştırma ve IUD uygulamaları hedeflerin çok üzerinde olabilir. Kısacası, Xinjiang'da kısırlaştırma işlemleri, geçmişte nadirken, son yıllarda belirgin şekilde artmıştır (Zens, 2020, s. 15-19).

Temmuz ve Ağustos 2020'de insan hakları grupları, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni (ICC) ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'ni Çinli yetkilileri insanlığa karşı suç ve soykırım iddiaları nedeniyle soruşturmaya çağırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, 19 Ocak 2021'de Çin'in insan hakları ihlallerini soykırım olarak tanıyan ilk ülke olmuştur (Gordon, 2021). Kanada Avam Kamarası, 22 Şubat 2021'de Çin'in eylemlerini 266-0 oyla soykırım olarak tanıyan bağlayıcı olmayan bir önergeyi kabul etmiştir. 25 Şubat'ta Hollanda Parlamentosu (Schaart, 2021), Çin'in insan hakları ihlallerini BM soykırım sözleşmesi kapsamında tanıyan üçüncü ülke olmak üzere bağlayıcı olmayan bir önergeyi kabul etmiştir.

Çin anayasana (madde 4/3, 119, 121-122) ve bölgesel milliyet özerklik yasasının 10.maddesine göre, Doğu Türkistan'daki bölgesel milliyet özerklik

söyleminde, Uygur Türklerinin dilini ve eğitimde Uygur Türkçesiyle eğitim alma hakkını tanıtmaktadır (Guówùyuàn, 2005). Ancak, uygulamada durum farklıdır. Uygur Türkçesi giderek eğitim sisteminden dışlanmakta, Mandarin Çincesi birincil eğitim dili olarak dayatılmakta ve Uygur çocukları kendi dillerinde eğitim alma haklarından mahrum bırakılmakta olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum, Çin hükümetinin resmi söylemi ile uygulamalarının çeliştiğini göstermektedir.

Çin hükümetinin Doğu Türkistan'daki dil politikaları, Mandarin Çincesini teşvik ederek Uygur Türkçesinin kullanımını sınırlandırmakta ve bu yolla Uygur toplumunun kültürel ve dilsel kimliğini zayıflatmaktadır. 2000'li yıllardan itibaren ilkökul ve ortaokullarda Mandarin Çincesi birincil eğitim dili haline getirilmiş, Uygur Türkçesi ise ikincil bir dil konumuna indirgenmiştir (Dwyer 2005, s. 39- 41). 2011 yılında Doğu Türkistan'daki okullar, resmi olarak iki dilli eğitim politikası olarak tanımlanan bir sisteme geçti. Bu sistemde, birincil öğretim dili Mandarin Çincesidir ve Uygur edebiyatına yalnızca haftada birkaç saat ayrılmaktadır. Bu uygulamaya rağmen, Han çocuklarına Uygurca öğretimi oldukça sınırlıdır (The Economist, 2015).

2017'den sonra, kitlesel gözaltı politikalarıyla Uygur öğrenciler, giderek kendi evlerinden uzak, Uygur Türkçesi konuşmayan yerleşim yerlerindeki okullara devam etmek zorunda kalmaktadırlar. 2020 tarihli bir Özgür Asya Radyosu (RFA) raporuna göre, Kaşgar'da daha önce etkili bir iki dilli eğitim sunan bir lise, artık yalnızca Mandarin Çincesi dil eğitimi sunan bir kurum haline gelmiştir (Abdilim, 2020). Bu değişim, Uygur öğrencilerinin kendi ana dillerinde eğitim görme imkânlarını daha da kısıtlamış ve bu okullarda sadece tek dilli Çince eğitim verilmeye başlanmıştır (UHRP, 2021, s. 6-7). 2019 yılında Uygur İnsan Hakları Projesi (UHRP) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, Doğu Türkistan'ın kentsel bölgelerinde yaşayan Uygur çocuklarının %80'inin temel eğitimlerini Mandarin Çincesi üzerinden aldığı ortaya konmuştur. Bu araştırma, çocukların erken yaşlardan itibaren Mandarin Çincesi ile yoğun bir şekilde etkileşimde bulunmalarının, Uygur Türkçesinin ev içindeki baskın dil olarak kullanılma olasılığını ciddi şekilde azalttığını göstermektedir (UHRP, 2019).

24 Eylül 2021 tarihinde, Doğu Türkistan'daki bir devlet medya organı, Nar Çiçeği Planı'nın (Çince: 石榴花计划; Uygurca: Anar güli pilani) başarıyla uygulamaya konduğunu duyuran bir makale yayınladı (UHRP, 2021, s. 2). Bu plan, Doğu Türkistan'dan gelen Uygur çocukları ile Çin'in diğer etnik gruplarından çocuklar arasında bir tür "akrabalık" ilişkisi oluşturmayı hedefleyen resmi bir girişimdir. Eylül 2021'de Kaşgar'da tanıtılan bu program, Uygur çocuklarının Han Çin kültürü, dili ve normlarına daha fazla maruz kalmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Eğitim sisteminde Uygur Türkçesine neredeyse hiç yer verilmemesi, Uygur çocuklarının Mandarin Çincesine ve Çin kültürüne hızla asimile olmalarını sağlamaktadır. Nar Çiçeği Planı gibi uygulamalar, sadece

Uygur kültürü ve dil haklarını değil, aynı zamanda aile yaşamı, birlik ve mahremiyet haklarını da ihlal etmektedir (UHRP, 2021, s. 3).

Mandarin Çincesi eğitimi, Uygur çocuklarını kendi kültürel ve dilsel çevrelerinden uzaklaştırarak dilsel asimilasyonu hızlandırmayı hedefleyen bir strateji olarak görülmektedir. Bu politika, çocukları Mandarin Çincesinin baskın olduğu bir ortamda eğiterek, onların Çin'in genel toplumuyla kültürel ve dilsel uyum sağlamasını amaçlamaktadır. Bu süreç, çocukların kendi kültürel kimliklerinden ve geleneklerinden uzaklaşmalarını teşvik ederken, Uygur kültürü ve dilinin etkisini azaltmayı ve çocukları Çin kültürüne daha yakın hale getirmeyi hedeflemektedir (Zenz, 2019a, s. 36).

2021 yılında, Doğu Türkistan'da standart Uygur Türkçesiyle yazılan ders kitapları yasaklandı ve yazarları ile editörleri ayrılıkçılık suçlamasıyla ölüm cezası veya ömür boyu hapisle cezalandırıldı. Bu kitaplar, başlangıçta hükümet yetkilileri tarafından onaylanmıştı. Ancak Çin hükümeti, 2003 ve 2009 basımlarında etnik ayrılıkçılığı, şiddeti, terörizmi ve dini aşırılığı teşvik eden içerikler bulduğunu iddia etti. Ayrıca, 2009'daki Urumçi isyanının bu kitaplardan ilham alınarak gerçekleştirildiğini öne sürdü (AP, 2021)

Doğu Türkistan'daki kültürel ve mimari yapılar, bölgesel milliyet özerklik yasalarının 38. maddesiyle korunması gereken unsurlar olarak tanımlansa da, uygulamada bu koruma sağlanmamaktadır. Camiler, Müslüman türbeleri ve mezarlıklar, geniş çaplı ve sistematik tahribata uğramış; yaklaşık 16.000 cami ya yıkılmış ya da zarar görmüş, minareler yıkılmış ve dini yapılar üzerindeki süsleyici unsurlar kaldırılmıştır. Bu durum, resmi söylemle uygulamalar arasında ciddi bir çelişki olduğunu göstermektedir (Khatchadourian, 2021).

The Guardian'ın 2016-2018 yılları arasındaki analizine göre, Çin'deki camilerin ve dini alanların üçte birinden fazlası bu dönemde ciddi yapısal hasar görmüş, tüm camilerin ve türbelerin yaklaşık altıda biri tamamen yok edilmiştir. Tahrip edilen yapılar arasında İmam Asım'ın mezarı, Taklamakan Çölü'ndeki çamur mezar ve Ali Arslan Han'ın Ordam Türbesi de bulunmaktadır. Uygur Müslümanları, bu mezarları hac ritüellerinin merkezi olarak kabul etmektedir (Kuo, 2019).

Iydgâh Camii, Doğu Türkistan ve Çin genelindeki en büyük cami olarak bilinirken, 2018'de Radio Free Asia, caminin önündeki Kur'an ayetlerini içeren plaketin kaldırıldığını bildirmiştir. Bu eylem, caminin tarihî ve kültürel önemini azaltmayı amaçlayan sistematik bir çabanın parçası olarak görülmektedir. Aynı dönemde, caminin iç kısmında değişiklikler yapılmış ve ibadet alanları kısıtlanmıştır. 2020'de, Independent'tan Anna Fifield Kaşgar'daki camilerin işlevsiz hale geldiğini belirtirken, The Globe and Mail, Iydgâh Camii'nin turistik bir cazibe haline geldiğini ve dini hizmetlerin yalnızca yabancı ziyaretçilere dinin özgürce uygulandığı izlenimini vermek amacıyla sahnelendiğini raporlamıştır.

Bu durum, caminin dini işlevlerini büyük ölçüde yitirdiğini göstermektedir (Independent, 2020).

Benzer şekilde, bu uygulama, Doğu Türkistan'daki diğer camilerde de gözlemlenmiştir. Örneğin, Sincan'daki çeşitli camilerde, dini figürlerin ve Kur'an yazılarının kaldırılması ve camilerin işlevlerinin değişmesi gibi olaylar yaşanmıştır. Bu tür değişiklikler, camilerin sadece dini değil, kültürel miras olarak da önemini tehdit eden bir politika çerçevesinde gerçekleşmektedir (Vanderklippe, 2019).

Eylül 2019'da Agence France-Presse (AFP), dört şehirde tahrip edilen 13 mezarlığı inceledi ve bazı mezarlarda açıkta kalan kemiklere rastladı. AFP, mezar yıkım kampanyasının on yıldan uzun süredir sürdüğünü belirledi. Önceki raporlarda, Şayar İlçesi'ndeki mezarlıkların 2017-2019 arasında yıkıldığı ve çıkarılan kemiklerin atıldığı ifade edilmiştir (AFP, 2019). Ocak 2020'de CNN, Çinli yetkililerin Uygur toplumu arasında 100'den fazla mezarlığı tahrip ettiğini ve bu yıkımların Uygur Türklerini ve Müslümanları kontrol altına alma çabasıyla ilişkili olduğunu bildirdi. Çin hükümeti, tahribatı bakımsızlık nedeniyle mezarlıkların yer değiştirildiği ve ölümlerin yeni standart mezarlıklara yeniden gömüldüğü şeklinde açıkladı. Yıkılan mezarlıklar arasında merkezi Uygur tarihi mezarlığı ve Hotan'ın kutsal türbesi Sultanım Mezarlığı da bulunmaktadır (Osborne, 2020).

ÇKP, yıllardır etniklerarası evlilikleri teşvik etmeye çalışmıştır. Ancak son dönemde, 1 milyondan fazla hükümet yetkilisinin bekâr Uygur kadınlarıyla birlikte yaşamaya gönderildiği ve bu kadınların şantaj, cinsel saldırı veya zorla evliliğe maruz kaldığı bildirilmiştir. Uygur İnsan Hakları Projesi'nin raporlarına göre, 2014'ten itibaren durum kötüleşmiş ve Çin hükümeti, Uygur kadınlarına zorla etniklerarası evlilikler dayatmıştır. Bu uygulama, "birlik ve sosyal istikrarı teşvik etme" iddiasıyla yürütülmektedir, ancak gerçekler bu iddiaların uzağındadır (Lynch, 2019).

25 Ağustos 2017'de Çerçen ilçe kaymakamlığı, Uygur ve Han Çinli çiftlere 10.000 yuan verileceğini duyurarak "Uygur-Han Evlilik ve Aile Teşvik Stratejisi"ni açıkladı. Bu, Doğu Türkistan'da Han ve yerli Uygur halkı arasında evlilikleri teşvik eden ilk resmi politika oldu. Çerçen yetkilileri, politikanın yerel halkın geri bildirimleriyle oluşturulduğunu belirtti. Ancak bu uygulama, Uygur Türklerinin Han Çinli akrabalar edinmelerini zorunlu kılan "Uygur-Çinli Bir Akriba" politikasıyla birlikte yürütülmektedir. Uzmanlar, bu uygulamanın Uygur Türklerini Han Çinli nüfusla entegre etmeyi amaçladığını ve bu süreçte Uygur kimliğinin ve aile kültürünün tehdit altında olduğunu savunmaktadır (RFA, 2017).

Çin Halk Cumhuriyeti Bölgesel Milliyet Özerklik Yasası'nın 11. maddesine göre, milliyetlerin inanç özgürlüğü korunacaktır. Fakat Çin hükümeti, Uygur Türklerinin dini ve kültürel pratiklerini hedef alarak bu uygulamaları şiddetli

aşırılıklarla ilişkilendirdi ve bu şekilde hak ihlallerini meşrulaştırmaya devam etti. Nisan 2017’de yürürlüğe giren *Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi Aşırılıkla Mücadele Yönetmeliği*, “anormal isimlerle dini coşkuyu yaymayı” yasakladı. Bu düzenleme çerçevesinde, yetkililer Saddam ve Medine gibi dini çağrışımlara sahip isimlerin kullanılmasını yasakladı ve bu isimlerin “dini coşkuyu abartabileceği” gerekçesiyle bu adimleri attı (UHRP, 2017). Buna paralel olarak, Uygur Türkçesiyle adlandırılan yer adları da Çince adlarla değiştirilmeye başlanmıştır. Örneğin, “Goca” (sofi yönetici) terimi 28 köyün isminin bir parçasıydı. Ancak 2023 itibarıyla bu kelime yalnızca 3 köyün ismindeki yerini korumuştur. “Hanika” isminin geçtiği 13 köyden 10’u isimlerini değiştirmiştir. Ayrıca, “Heple” veya “Halife” isimlerini içeren köyler artık mevcut değildir (HRW, 2024). Kaşgar İli’ndeki 13. yüzyıldan kalma bir İranlı bilim insanı ve şairin türbesine adanmış Kutpidin Mazar köyü, 2018 yılında Çince Gül Çiçeği köyü (玫瑰花村- Méiguī huācūn) olarak değiştirilmiştir. Akto İlçesi, Kizilsu Kırgız Özerk İli’nde, Ak Mesçit köyü 2018 yılında Çince Birlik köyü (团结村- Tuánjié cūn) olarak yeniden adlandırılmıştır. Aksu İli’nde Goca Eriş köyü, 2018’de Çince Söğüt köyü (柳树村- Liǔshù cūn) olarak değiştirilmiştir. Karaaş İlçesi’nde, bir Uygur müzik aletinin adı verilen Dutar köyü, 2022’de Çince Kızıl Bayrak köyü (红旗村- Hóngqí cūn) olarak adlandırılmıştır.

2009 ile 2023 yılları arasında toplamda 3,652 köy isminin değiştirildiği belirlenmiştir; bunlardan yaklaşık 1,254’ü yalnızca Çince isim değişikliklerini içermektedir. Çince den Çinceye yapılan isim değişikliklerinin çoğu, Xinjiang Üretim ve İnşaat Birliği’nin Altıncı Bölümü’nün “Birinci Şirket”ten “Üçüncü Şirket”e dönüşümü gibi, daha sıradan değişiklikleri kapsamaktadır (HRW, 2024).

Çin hükümeti, Doğu Türkistan’da refah ve gelişimin sağlandığını iddia eden bölgesel milliyet özerklik söylemini sıkça dile getirmektedir. Resmi söylemde, bölgede gerçekleştirilen altyapı projeleri, sanayi yatırımları ve ekonomik kalkınma adımlarının, yerel halkın yaşam kalitesini artırdığı ve bölgesel refahı yaygınlaştırdığı vurgulanmaktadır. Ancak, gerçek durum bu resmi söylemden önemli ölçüde farklıdır.

Çin hükümeti, Doğu Türkistan’ın altyapı ve sanayi gelişimine büyük yatırımlar yaparak, demiryolları, otoyollar ve devlet işletmelerinin kurulmasını sağlamıştır. Bölge, petrol, gaz ve mineraller gibi zengin doğal kaynaklara sahip olup, China National Petroleum Corporation (CNPC) verilerine göre Çin’in kara petrol üretiminin %30’unu ve doğal gaz üretiminin %34’ünü sağlamaktadır (CNPC, 2022, s. 4). Hidrokarbonlar, kömür, altın ve diğer mineraller bakımından da zengin olan Doğu Türkistan, Bir Kuşak ve Bir Yol Girişimi kapsamında stratejik bir merkez olarak hızla gelişmiştir. Çin hükümeti, bölgedeki kaynakların çıkarılması ve taşınmasını kolaylaştırmak için milyarlarca yuan altyapı yatırımı yapmıştır. Örneğin, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC), bölgenin

bağlantısını ve ekonomik entegrasyonunu artırmaktadır (World Bank, 11). Ancak, yoğun ekonomik faaliyetlere rağmen, faydalar Doğu Türkistan nüfusu arasında eşit dağılmamış, birçok Uygur ve diğer Türk topluluklar orantılı ekonomik kazanımlar elde edememiştir. Devlet işletmeleri ve sanayide yüksek maaşlı işlerde genellikle Han Çinli göçmenler çalışırken, Uygurlar daha düşük ücretli ve güvencesiz pozisyonlarda istihdam edilmektedir (Byler, 2022, s. 43). 2019 yılında yayımlanan bir rapora göre, Urumçi'deki kentsel yerleşimcilerin kişi başına düşen kullanılabilir geliri, Kaşgar gibi ağırlıklı olarak Uygur nüfusun bulunduğu bölgelerdeki gelirin 2.2 katıdır (Xinjiang Statistical Yearbook, 2019). İnsan hakları örgütlerinden gelen raporlar, Doğu Türkistan'da zorla çalıştırma iddialarını vurgulamaktadır. Bu raporlar, Uygurlar ve diğer Türk toplulukların, yoksulluğun azaltılması ve mesleki eğitim programları kisvesi altında çalışmaya zorlandığını iddia etmektedir (HRW, 2020, s. 6; ASPI, 2020, s. 8).

Çin hükümetinin, Uygur Türklerinin haklarını ve kültürel mirasını koruduğunu ileri sürdüğü bölgesel milliyet özerklik söylemi çerçevesinde, Uygur Türklerine yönelik uygulamaları, aslında Uygur Türklerinin haklarını ve kültürel kimliğini ciddi şekilde zedelemekte ve onları mağdur etmektedir. Bu uygulamalar ekonomik, sosyal, kültürel ve dini alanlarda geniş bir yelpazeye yayılsa da, burada yalnızca birkaç belirgin örnekle sınırlı kalacağız. Ekonomik anlamda, Uygur Türklerinin kaynaklarına erişimleri kısıtlanmakta ve ekonomik fırsatları daraltılmaktadır. Sosyal alanda, toplumsal yapıları ve aile yaşamları üzerinde baskılar artmakta, kültürel alanda ise geleneksel değerler ve pratikler sistematik olarak engellenmektedir. Dini alanda ise, ibadet özgürlükleri kısıtlanmakta ve dini kimlikleri tehdit altına alınmaktadır. Bu uygulamaların her biri, Uygur Türklerinin yaşam koşullarını ve kültürel varlıklarını ciddi biçimde etkilediğini söyleyebiliriz.

Sonuç

Bu çalışma, Çin Devleti'nin Uygur Türklerine yönelik bölgesel milliyet özerklik söyleminin toplumsal, kültürel ve politik boyutlarını incelemiştir. Elde edilen bulgular, Çin'in özerklik politikalarının yüzeyde sunduğu olumlu imajına rağmen, uygulamada ciddi kısıtlamalar ve uyumsuzluklar barındırdığını göstermektedir. Yani Uygur Türklerine yönelik Çin tarzı bölgesel milliyet özerklik uygulandığını söyleyebiliriz.

Çin hükümetinin resmi söylemlerinde, Doğu Türkistan'da bölgesel milliyet özerkliğin sağlandığı ve bu özerkliğin Uygur Türklerinin kültürel ve dilsel kimliklerini koruma amacı taşıdığı öne sürülmektedir. Ancak, yapılan analizler ve bilimsel raporlar, bu söylemin pratikte gerçek anlamda gerçekleşmediğini ve genellikle merkezi hükümetin sıkı kontrolü altında gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, dil ve eğitim politikaları, hukuksal, kültürel ifadeler ve dini pratikler üzerindeki kısıtlamalar ve asimilasyon politikaları, Uygur

Türklerinin kültürel kimliğinin ve fiziksel varlığının ciddi bir tehdit altında olduğunu işaret etmektedir.

Çalışmanın bulguları, Çin'in ulusal bütünlüğünü ve merkezi hükümetin egemenliğini koruma amacını güttüğü, Doğu Türkistan'ı tam kontrol etme ve Uygur Türklerini Çinlileştirme hedefini benimsediğini göstermektedir. Bu bağlamda, bölgesel milliyet özerklik anlayışının, özerkliğin aslında yetki ve uygulama alanı olmayan bir yapıyı ifade ettiği sonucuna varılmıştır. Özerklik söylemi, Çin'in milliyet politikalarının sadece bir aracı olarak kullanıldığı ve bu süreçte gerçek anlamda kültürel çeşitliliğin korunmasını sağlamaktan uzak kaldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, bu çalışma, Çin'in özerklik söyleminin, uygulamada karşılaşılan kısıtlamalar ve uyumsuzluklar çerçevesinde, aslında yerel kültürel kimliklerin korunmasından çok, merkezi hükümetin kontrolünü pekiştiren bir strateji olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, bölgesel milliyet özerklik söyleminin, Çin'in kültürel ve politik hedefleri doğrultusunda şekillendirildiğini ve gerçek anlamda bir özerklik sağlama amacını taşımadığını göstermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Kör hakemlik.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Tek Yazar % 100.

Etik Komite Onayı: Yazar tarafından çalışmanın etik kurul iznine tabi olmadığı bildirilmiştir.

Finansal Destek: Yazar çalışma ile ilgili bir finansal destek alınmadığını bildirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çalışma ile ilgili potansiyel çıkar çatışması bulunmadığını bildirmiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarına aittir.

KAYNAKÇA

Abdilim M. (2020). 15 Temmuz 2024'de <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/school-06122020180620.html> adresinden edinilmiştir.

AFP. (2019). 19 Temmuz 2024'de <https://www.france24.com/en/20191009-even-in-death-uyghurs-feel-long-reach-of-chinese-state> adresinden edinilmiştir.

Allies in Zambia and Adversaries in Malawi. *The American Political Science Review*, 98(4), 529-545.

Alptekin, E. (1978). *Uygur Türkleri*. Boğaziçi.

Amnesty.1 Temmuz 2024'de https://www.amnesty.org.tr/destek?gad_source=1&gclid=CjwKCAjw5Ky1BhAgEiwA5jGujujjFVJZkFt4fKlq5UEkSnUIVp4_9BPTbpF-wzHsrKQw59nXrhP51RoCLNIQAvD_BwE adresinden edinilmiştir.

- AP. (2021). 16 Temmuz 2024'de <https://apnews.com/article/world-news-race-and-ethnicity-beijing-china-national-security-e4d7a915a2e3ebb6c6f50778a2aec81a> adresinden edinilmiştir.
- ASPI. (2020). Uyghurs for sale: 'Re-education', forced labour and surveillance beyond Xinjiang. *Australian Strategic Policy Institute*.
- Barfield, T.J.(1989). *The perilous frontier: nomadic empires and China*. Cambridge University Press.
- Blackwell, T. (2019). 2 Temmuz 2024'de <https://nationalpost.com/news/canadian-went-to-china-to-debunk-reports-of-anti-muslim-repression-but-was-shocked-by-treatment-of-uyghurs> adresinden edinilmiştir.
- Byler, D. (2022). *Terror capitalism: Uyghur dispossession and masculinity in a Chinese city*. Duke University Press.
- Cerulo, K. A. (1997). Identity construction: New issues and new directions. *Annual Review of Sociology* (23), 385-409.
- Cnpc. (2022). 2022 Annual Report, *China National Petroleum Corporation*.
- Comaroff, J. L ve Paul, C. (1994). New perspectives on nationalism and war. *Theory and Society*, 23.(1), 35-45.
- Dawisha, A. (2002). Nation and nationalism: Historical antecedents to contemporary Debates. *International Studies Review*. 3-22.
- Dwyer, M. A. (2005). *The Xinjiang conflict: Uyghur identity, language policy, and political discourse*. East-West Center Washington.
- Enos, O ve Kim, Y. (2019). 3 Temmuz 2024'de <https://www.heritage.org/asia/commentary/chinas-forced-sterilization-uyghur-women-cultural-genocide> adresinden edinilmiştir.
- Fan, ZH. P. (2018). Ulusal kendi kaderini tayin etme ve yüksek derecede özerklik teorilerinin doğru anlaşılması. *Lilun yu Geming*, 1, 43-53.
- Gordon, M. R. (2021). 10 Temmuz 2024'de <https://www.wsj.com/articles/u-s-declares-chinas-treatment-of-uyghur-muslims-to-be-genocide-11611081555> adresinden edinilmiştir.
- Guójiā Mǐn Wěi.(2012).Çin'in bölgesel etnik özerklik sistemi. 15 Haziran 2024'de https://www.gov.cn/test/2012-06/20/content_2165897_3.htm adresinden edinilmiştir.
- Guówùyuàn. (2005). Çin Halk Cumhuriyeti Bölgesel Etnik Özerklik Yasası. 13 Temmuz 2024'de https://www.gov.cn/test/2005-07/29/content_18338.htm adresinden edinilmiştir.
- Guówùyuàn. (2010). Çin'in bölgesel etnik özerklik sisteminin tarihi ve gelişimi. 16 Haziran 2024'de http://www.npc.gov.cn/c2/c189/c220/201905/t20190522_94837.html adresinden edinilmiştir.
- Guówùyuàn. (2012). Çin'in etnik politikası ve yasal garantisi. 20 Haziran 2024'de http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/zgrdzz/2012-02/03/content_1687354.htm adresinden edinilmiştir.

- Guówùyuàn. (2016). Xinjiang'da dini inanç özgürlüğü. 25 Haziran 2024'de https://www.gov.cn/zhengce/2016-06/02/content_5078959.htm adresinden edinilmiştir.
- Han, X. (2006). *Eski Çin düşüncesinin kısa tarihi*. Shaanxi Normal University Press.
- HRW. (2020). Break their lineage, break their roots: China's crimes against humanity targeting Uyghurs and other Turkic Muslims. *Human Rights Watch*.
- HRW. (2024). 25 Temmuz 2024'de <https://www.hrw.org/news/2024/07/25/china-hundreds-uyghur-village-names-change> adresinden edinilmiştir.
- Independent. (2020). 19 Temmuz 2024'de <https://www.independent.co.uk/news/world/china-xinjiang-detention-centres-muslims-uyghur-b576631.html> adresinden edinilmiştir.
- James, L.B. (2013). Ethnic policy in China: Is reform inevitable?. *Policy Studies*, 68, 1-61.
- Khatchadourian, R. (2021). 17 Temmuz 2024'de <https://www.newyorker.com/magazine/2021/04/12/surviving-the-crackdown-in-xinjiang> adresinden edinilmiştir.
- Kolçak, H. ve Ercan, O. (2020). Baskı altındaki Uyğurlar ve diğer Türk toplulukları: Doğu Türkistan'da sürdürülen sistematik insan hakları ihlalleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 126 (248), 77-114.
- Komisyon (2019). Xinjiang Uyghur autonomous Region's bureau of statistics. *Xinjiang Statistical Yearbook*.
- Komisyon. (1984). Çin Anayasası. *Zhōnghuá Rénmín Gònghéguó Guówùyuàn Gōngbào*. 30, 419-430.
- Komisyon. (2007). *Çin Askeri Ansiklopedisi*. Çin Ansiklopedisi Yayınevi.
- Kuo, L.L. (2019). 17 Temmuz 2024'de <https://www.theguardian.com/world/2019/may/07/revealed-new-evidence-of-chinas-mission-to-raze-the-mosques-of-xinjiang> adresinden edinilmiştir.
- Lai, H.Y. (2009). China's ethnic policies: Political dimension and challenges, this paper was eventually published as China's ethnic policies and challenges. *East Asian Policy*, 1(2), 5-13.
- Lim, R. (2012). China's ethnic policies in the Xinjiang Region. *Washington Journal of Modern, China*, 10 (2), 64-89.
- Loulan. (2017). 2017 yılı ilçe nüfus ve aile planlaması çalışmalarının yarıyıllık denetim ve denetimine ilişkin tebliğ. 6 Temmuz 2024'de <https://archive.is/FILkS> adresinden edinilmiştir.
- Lu, R (2015). *Yuan ve Ming hanedanlarında güneybatı sınırı ve sınır askeri ve siyasi kontrolü*, Pekin: Sosyal Bilimler Literatür Basını.
- Lynch, E. M. (2019). 21 Temmuz 2024'de <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/10/21/chinas-attacks-uyghur-women-are-crimes-against-humanity/> adresinden edinilmiştir.
- Máng, L. F. (2006). chūgoku ni okeru minzoku jichi Chihō no rippō jichi-ken no genjō to kadai. <https://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/hermes/ir/re/hogaku0050307630.pdf>, ISSN 1347-0388.

- NCPPA. Çin Halk Cumhuriyeti Bölgesel Etnik Özerklik Yasası.5 Haziran 2024'te <https://www.gjxfj.gov.cn/gjxfj/xxgk/fgwj/flfg/webinfo/2016/03/1460585590001366.htm> adresinden edinilmiştir.
- Nightingale, A. (2020). 2 Temmuz 2024'de <https://gcnchambers.co.uk/responsibility-of-states-under-international-law-to-uyghurs-and-other-turkic-muslims-in-xinjiang-china/> adresinden edinilmiştir.
- Osborne, S. (2020). 19 Temmuz 2024'de <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-uyghur-muslim-graveyards-burial-grounds-xinjiang-a9268956.html> adresinden edinilmiştir.
- Pān, Zh. P. (2018). Ulusal kendi kaderini tayin etme ve yüksek derecede özerklik teorilerinin doğru anlaşılması. https://xinjiangdocumentation.sites.olt.ubc.ca/files/2020/11/Correctly-Unders_%E7%9C%81%E7%95%A5_gree-of-Autonomy_PAN-Zhi_jun.pdf. *Lilùn yǔ gāigé Dergisi*.
- Péi. H. Y. (2015). Ülkemdeki etnik azınlıklara giriş. 14 Haziran 2024'da <https://xszy.njau.edu.cn/info/1048/2159.htm> adresinden edinilmiştir.
- Philp, C. (2019). 28 Haziran 2024'de <https://web.archive.org/web/20200425012712/https://www.thetimes.co.uk/article/cultural-genocide-for-repressed-minority-of-uyghurs-bp0w6dw89> adresinden edinilmiştir.
- Posner, D. N. (2004). The political salience of cultural differences: Why Chewas and Tumbukas are Allies in Zambia and adversaries in Malawi. *The American Political Science Review*, 98(4), 529-545.
- Rajagopalan, M. (2020). 29 Haziran 2024'de <https://www.buzzfeednews.com/article/meghara/inside-xinjiang-detention-camp> adresinden edinilmiştir.
- Rcenw. (2023). Çin özellikli etnik sorunların doğru çözüm yolu üzerine teorik oluşum ve araştırmalar. 8 Haziran 2024'de <https://rcenw.lzu.edu.cn/c/202311/1487.html> adresinden edinilmiştir.
- Regencia,T. (2021). 29 Haziran 2024'de <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/8/uyghurs-timeline> adresinden edinilmiştir.
- Rénmín Rìbào. 14 Haziran 2024'de http://paper.people.com.cn/2017-07/26/c_1121380750.htm adresinden edinilmiştir.
- Reuters. (2018). 2 Temmuz 2024'de <https://www.reuters.com/article/us-china-xinjiang-rights/muslim-minority-in-chinas-xinjiang-face-political-indoctrination-human-rights-watch-idUSKCN1LQ01F/> adresinden edinilmiştir.
- RFA. (2017). 22 Temmuz 2024'de <https://www.rfa.org/english/news/special/uyghuroppression/ChenPolicy2.html> adresinden edinilmiştir.
- Schaart, E. (2021). 12 Temmuz 2024'de <https://www.politico.eu/article/dutch-parliament-declares-chinese-treatment-of-uyghurs-as-genocide/> adresinden edinilmiştir.
- The Associated Press. (2020). 28 Haziran 2024'de <https://apnews.com/article/269b3de1af34e17c1941a514f78d764c> adresinden edinilmiştir.
- The Economist. (2015). Tongue-Tied. 13 Temmuz 2024'de <https://www.economist.com/china/2015/06/27/tongue-tied> adresinden edinilmiştir.

- Töng, Zh. X. (2022). Xinjiang'da sosyal istikrarı ve uzun vadeli barış ve düzeni korumak. 24 Haziran 2024'de https://www.zyztb.gov.cn/zyztb/2022-10/31/article_2024042816341618213.shtml adresinden edinilmiştir.
- UHRP. (2019). 15 Temmuz 2024'de <https://uhrp.org/report/briefing-assault-uyghur-language-east-turkestan> adresinden edinilmiştir.
- UHRP. (2021). Coerced Kinship The Pomegranate Flower Plan and the Forced Assimilation of Uyghur Children. *A Report by the Uyghur Human Rights Project*.
- UHRP. (2021). 22 Temmuz 2024'de <https://uhrp.org/report/> için e- briefing-ban-islamic-names-absurd-intrusion adresinden edinilmiştir.
- Van, E. (2001). Primordialism lives!. *APSACP*, 20-22.
- Vanderklippe, N. (2019). 19 Temmuz 2024'de <https://www.theglobeandmail.com/world/article-like-a-movie-in-xinjiang-new-evidence-that-china-stages-prayers/> adresinden edinilmiştir.
- Watson, I ve Wright, R. (2020). 3 Temmuz 2024'de <https://edition.cnn.com/2020/09/21/asia/xinjiang-china-response-sterilization-intl-hnk/index.html> adresinden edinilmiştir.
- Withnall, A. (2019). 28 Haziran 2024'de <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-muslim-childre-uighur-family-separation-thought-education-a8989296.html> adresinden edinilmiştir.
- Work Bank Group. 28 Haziran 2024'de <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.CBRT.IN?start=2015&end=2018&locations=CN> adresinden edinilmiştir.
- Wú, D.G. (2022). Bölgesel etnik özerklik ülkenin etnik sorunların çözümüne yönelik temel politikasıdır. 10 Haziran 2024'de <http://www.ybrd.gov.cn/rdzl/llyj/2022-05-25/178231.html> adresinden edinilmiştir.
- Xíng, Y.L. 1989'dan 1998'e kadar Antik Çin'deki bölgesel teorik konulara ilişkin araştırmaların gözden Geçirilmesi. 6 Haziran 2024'de http://iqh.ruc.edu.cn/qdbjmzyj/bj_lltw/5bdb3203c7d14921b756f2121c34af27.htm adresinden edinilmiştir.
- Xinjiang İstatistik Bürosu. (2023). Xinjinag Uygur Özerk Bölgesi 2022 Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma İstatistik Bülteni. 22 Haziran 2024'de <https://tjj.xinjiang.gov.cn/tjj/tjgn/202303/6fc01f2b37a84efaa38fd34363c0a84e.shtml> adresinden edinilmiştir.
- XJWQ. (2019). Onsun İlçesi Temel Sağlık Çalışmalarını Etkili Bir Şekilde Desteklemeye Devam Ediyor. 7 Temmuz 2024'de <https://archive.is/Y2zzX> adresinden edinilmiştir.
- XUARSK. (2019). 8 Temmuz 2024'de <https://archive.is/hfGL6> adresinden edinilmiştir.
- Yu T.SH. (1996). *Batu bölgelerinin genel tarihi*. Zhongzhou Ancient Books.
- Zand, B. (2019). The equivalent of cultural genocide. 28 Haziran 2024'de <https://web.archive.org/web/20200121105242/https://www.spiegel.de/international/world/chinese-oppression-of-the-uighurs-like-cultural-genocide-a-1298171.html> adresinden edinilmiştir.
- Zenz, A. (2019). Break their roots: evidence for China's parent-child separation campaign in Xinjiang. *Journal of Political Risk*, 7(7), 1-41.
- Zenz, A. (2020). Sterilizations, IUDs, and mandatory birth control: The CCP's campaign to suppress Uyghur birthrates in Xinjiang. *The Jamestown Foundation*, 1-28.

- Zenz, A. (2019). Wash brains, cleanse hearts. 8 Temmuz 2024'de <https://www.jpolorisk.com/wash-brains-cleanse-hearts> adresinden edinilmiştir.
- Zhang, J. (2001). The management of frontier regions in Chinese history. *Asian Studies Review*. 25(3), 243-267.
- Zhāng, J.S.(2024). 2023 yılında milli eğitimin gelişmesinin temel durumunun tanıtılması. 22 Haziran 2024'de <http://www.moe.gov.cn/fbh/live/2024/55831/> adresinden edinilmiştir.
- Zheng, D.H. (2020). Modern Çin milliyetçiliği söylemi altında “ulus”, “ırk” ve “milliyet”. *Tarih Araştırmaları*, 8, 1-18.

EXTENDED SUMMARY

The purpose of this study is to examine the People's Republic of China's regional nationality autonomy discourse towards Uyghur Turks and to assess how valid this discourse is in practice. The study will reveal the inconsistencies and contradictions between the official discourses of the Chinese government and its practices, thus revealing what the Chinese state's understanding of regional national autonomy actually is.

China's official narrative asserts that Uyghur Turks are granted constitutional rights to language, culture, and self-governance, with the establishment of the Xinjiang Uyghur Autonomous Region highlighted as evidence of these rights. However, practices such as assimilation policies, repression of Uyghur identity, religious restrictions, and forced relocations challenge the credibility of this discourse. Recent developments, including increased detention camps, forced labor, state-controlled schooling for Uyghur children, and the placement of Chinese officials in Uyghur homes, indicate significant violations of promised rights. This situation raises concerns about the genuine protection of Uyghur autonomy and suggests that China's regional autonomy policy may prioritize assimilation and centralized control over the actual rights of Uyghur Turks. The text explores the alignment of China's autonomy system with its policies towards Uyghur Turks and examines the discrepancies between official claims and reality.

This study examines China's regional nationality autonomy discourse towards Uyghur Turks by adopting an interdisciplinary approach and using qualitative research methods. Through discourse analysis, the Chinese government's official documents, statements and laws on autonomy are analyzed in detail, and the relationship between the concept of autonomy and Uyghur Turks is evaluated. In the historical analysis section, autonomy policies implemented since 1949 are examined and comparisons are made with other autonomous regions. In addition, through document analysis, different perspectives are evaluated from sources such as academic articles and human rights reports. In the context of ethnic conflict theories, the conflicts between Uyghur Turks and Han Chinese are analyzed within the framework of Primordialist, Constructivist, Instrumentalist and Combination approaches.

China's Regional Nationality Autonomy system is characterized by a centralized governance style that ostensibly grants ethnic nationalities the right to manage their internal affairs while remaining under strict central control. Although the system aims to

address local needs and promote ethnic equality and unity, it historically serves to reinforce the central government's authority and manage ethnic diversity. Established in a legal framework after 1949, this autonomy system includes increased regulations since the 1954 Constitution, with provisions for local self-government, education, and economic development. The 1984 Law on Regional Nationality Autonomy empowers local governments to implement state laws and manage projects; however, significant central control over military, economic, and political matters persists. Critics contend that these policies have not genuinely empowered ethnic nationalities, instead reinforcing central control and failing to address their needs effectively.

The discourse formalizing the Chinese State's relations with the Uyghur Turks is shaped around the concepts of "national unity" and "brotherhood". In this context, the protection of the cultural and linguistic rights of Uyghur Turks is emphasized and the theme of prosperity, supported by large infrastructure projects for development, is prominent. Official sources claim that the implementation of regional nationality autonomy laws has led to significant improvements in the living conditions of Uyghur Turks. However, in recent years this discourse has been criticized as increasing the central government's domination and practicing cultural genocide. Since 2014, Uyghur Turks have been forcibly placed in concentration camps, banned from cultural and religious practices, and subjected to human rights violations. Birth control policies, in particular, have been tightened to target Uyghur Turks. Education policies restrict the use of Uyghur Turkish and prioritize the promotion of Mandarin Chinese. Internationally, human rights groups and some countries have recognized China's human rights violations as genocide.

The findings show that China's autonomy policies present a positive image on the surface, but in practice they involve serious restrictions and incompatibilities. While in official rhetoric, the autonomy claimed to be provided in East Turkestan aims to protect the cultural and linguistic identities of Uyghur Turks, in practice it is realized under the strict control of the central government. Restrictions on language and educational policies, legal and cultural expressions threaten the cultural identity of Uyghur Turks. As a result, it has been revealed that the regional nationality autonomy concept is in fact a structure that lacks authority and scope for implementation and functions as a strategy that reinforces the control of the central government. These findings show that the autonomy discourse, which is shaped in line with China's cultural and political goals, does not aim to provide autonomy in real terms.